

ÜLESTÕUSMISAJA NELJAS PÜHAPÄEV AD 2021

Jh 14:1–7 (5Ms 30:19–20; Hb 11:2.13–19)

1 «Teie süda ärgu ehmu! Uskuge Jumalasse ja uskuge minusse!

2 Minu Isa majas on palju eluasemeid. Kui see nõnda ei oleks, kas ma siis oleksin teile öelnud, et ma lähen teile aset valmistama?

3 Ja kui ma olen läinud ja teile aseme valmistanud, tulen ma jälle tagasi ja võtan teid kaasa enese juurde, et teiegi oleksite seal, kus olen mina.

4 Ja kuhu ma lähen, sinna te teate teed.»

5 Toomas ütles Talle: «Issand, me ei tea, kuhu Sa lähed, kuidas me siis võime teada teed?»

6 Jeesus ütles talle: «Mina olen tee ja tõde ja elu. Ükski ei saa minna Isa juurde muidu kui minu kaudu.

7 Kui te oleksite tundnud mind, siis te tunneksite ka mu Isa. Nüüd te tunnete Teda ja olete Teda näinud.»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogia tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklite missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiwa ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas,

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Õhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklike missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Süda – ἡ καρδία – sõna καρδία – «süda» – tähistab piltlikult n-ö sisemist inimest, s.t eneseteadvust, eriti hinge ja vaimu keskmene, mõtete, tunnete, soovide, igatsuste, püüdluste «asupaigana», elujõu ja tahte allikana.

Ärgu ehmu – μὴ ταρασσέσθω – sõna ταρασσώ tähendab «mures olema», «ehmunud/hirmunud olema», ka «segaduses olema». Originaalis kasutatud oleviku ajavorm tähistab hetkel toimuvat ja jätkuvat tegevust, mida võiks tõlkida ka «ärgu olgu ehmunud/segaduses/murelik». ⁵

Uskuge...uskuge – πιστεύετε...πιστεύετε – sõna πιστεύω – «uskuma», «[midagi] tõeks pidama», «[milleski] veendunud olema», «[millelegi oma] usaldust panema» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma», «veendunud olema», «usaldama», «usalduma», ⁶ «kuulda võtma», «uskuma». Ka see sõna on originaalis oleviku ajavormis. ⁷

Eluasemeid – μοναὶ – sõna μονή – «asupaik», «eluase» – tuleneb verbist μένω – «viibima», «paigale jääma», aga ka «püsima [jääma]», «vastu pidama». ⁸

Kui see nõnda ei oleks, kas ma siis oleksin teile öelnud, et ma lähen teile aset valmistama – εἰ δὲ μὴ εἶπον ἂν ὑμῖν ὅτι πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν – sõnasõnalt võib tõlkida ka: «Kui aga mitte, siis [ma] oleksin teile [seda] ütelnud. [Ma]

⁵ 1989. aasta Uues Testamendis eriti konteksti silmas pidades üsna õnnestunult: «ärgu heitugu».

⁶ 1989. aasta Uues Testamendis ongi: «Usaldage Jumalat ja usaldage mind.»

⁷ Õigupoolest võib πιστεύετε tõlkida nii käskivas kui kindlas kõneviisis. 1739. aasta Piiblis on kasutatud mõlemat võimalust ja tõlgitud: «Uskuge Jumala sisse, siis ussute teie ka minno sisse.»

⁸ 1989. aasta Uues Testamendis: «palju asupaiku».

lähnen teile aset valmistama.»⁹ Sõna πορεύω – «minema» – on siin oleviku ajavormis, nii et võiks tõlkida ka: «olen minemas». Sõna ἐτοιμάζω tähendab «valmis seadma». Sõna τόπος tähendab «koht», «paik».

Ja kui ma olen läinud ja teile aseme valmistanud – καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἐτοιμάσω ὑμῖν τόπον – originaalis kasutatud tingivat kõneviisi on raske tõlkes edasi anda. Ehk võiks tõlkida: «Ja kui ma ka [ära] lähnen, et teile aset valmistada, siis...»¹⁰

Lähnen – ὑπάγω – «olen minemas» (olevik).

Sinna te teate teed – οἴδατε τὴν ὁδὸν – mõnes käsikirjas: οἴδατε καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε – «[ja] kuhu mina lähnen, [seda te] teate ja teate [ka] teed». Sõna εἶδω – εἶδω – «nägema», ülekanutult ka «[ära] tundma», «mõistma» – on siin täisminevikus, nii et võiks tõlkida ka: «selle te olete ära tundnud» või «seda te olete näinud». Sõna ὁδός tähendab nii «tee» kui «teekond» (s.t «käidud / parajasti käidav tee»)¹¹

Toomas – nimi Θωμᾶς tuleneb tõenäoliselt heebrea sõnast דָּוִדָּא – «kaksikud».

Ütles – λέγει – «ütleb».¹²

Issand – κύριε – sõna κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Me ei tea – οὐκ οἴδαμεν – sõnasõnalt: «me ei ole näinud / ära tundnud» (täisminevik).

Lähed – ὑπάγεις – «oled minemas» (olevik).

Võime teada teed – δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι – sõnasõnalt võiks tõlkida ka: «võiksime olla näinud teed». Sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».¹³

⁹ 1989. aasta Uues Testamendis: «Kui see nõnda ei oleks, siis ma oleksin seda teile öelnud! Ma lähnen teile aset valmistama.»

¹⁰ See oleks kooskõlas Jeesuse sooviga jüngreid julgustada ning neid täitvat hirmu ja segadust peletada, umbes nii: «Ja kui ma ka pean teie juurest ära minema, et teile aset valmistada, siis tulen ma jälle tagasi...»

¹¹ Vrd samast algtüvest pärineva venekeelse verbiga ходить – «käima».

¹² Viimases eestikeelses redaktsioonis (ja ka EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus) on originaalis kasutatud oleviku ajavorm tõlgitud tihtipeale lihtminevikuks. Tegemist on väga kahetsusväärse stilistilise eksimusega, kuna oleviku kasutamine taolistes kohtades on oluline jutustuse dünaamika tajumiseks. Nii 1968. aasta kui 1989. aasta tõlgetes (nagu ka vanemates) on oleviku ajavorm säilitatud.

¹³ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünaamit» ja elektrigeneraatorit tähistav sõna «dünamo».

Jeesus – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהושיע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Ütles – λέγει – «ütleb».

Mina olen – ἐγώ ειμι – väljend «mina olen» viitab vähemalt kaudselt Jeesuse jumalikkusele selle seose tõttu Jumala nimega יהוה – oma nime Moosesele avaldades selgitas Jumal selle tähendust sõnadega: יהוה אלהי אלהי אלהי – «Ma olen see, kes ma Olen!» – Septuagintas ἐγώ ειμι ὁ ὢν (2Ms 3:14).

Tõde – ἡ ἀλήθεια – sõna ἀλήθεια – «tõde» – koosneb eitavast eesliitest α ja verbist λαμβάνω – «varjul olema», «peidetud/tundmatu olema».¹⁴ Määrav artikkel (ka sõnade ὁδός – «tee» – ja ζωή – «elu» – ees rõhutab, et tegemist ei ole ühega paljude [teede, tõdede või elude] seas, vaid ainsa mõeldava ja tõelisega.¹⁵

Elu – ἡ ζωή – sõna ζωή tähistab elu ja elus olemist pigem abstraktselt, erinevalt sõnast βίος, mis tähistab enamasti konkreetselt kellegi [elatud] elu (Uues Testamendis sageli ka elatist ja eluhüvesid).¹⁶

Ükski ei saa minna – οὐδεις ἔρχεται – sõnasõnalt: «ükski/mitte keegi ei tule/lähe» (olevik).¹⁷

Minu kaudu – δι' ἐμοῦ – sõnasõnalt: «läbi minu».

Kui te oleksite tundnud – εἰ ἐγνώκατέ – sõna γινώσκω tähendab «tundma õppima», «tunda saama», «teadma», «mõistma», «taipama».¹⁸

Tunneksite – sõna γινώσκω on siin mõnedes käsikirjades tuleviku ajavormis – γνώσεσθε – «saa[ksi]te tundma»; mõnedes aga, nagu eelnevaltki, enneminevikus – ἐγνώκειτε – «ole[ksi]te [ära] tundnud».¹⁹

¹⁴ See tähendab, et tõde on kreeka keeles ja meeles miski, mis on ilmselge, vastuvaidlematult äratuntav.

¹⁵ 1739. aasta Piiblis väljendatakse seda nõnda: «Minna ollen se te, ja se tõdde, ja se ello.»

¹⁶ Niisiis on ζωή «elu minus», βίος aga «minu elu».

¹⁷ Jh 14:6 teisele poolele korrespondeerib huvitaval viisil Jh 6:44: «Ükski ei saa tulla minu juurde, kui teda ei tõmba Isa, kes on minu läkitanud.»

¹⁸ 1968. aasta piiblitõlkes: «Kui te mind oleksite ära tundnud».

¹⁹ Originaalis ei kasutata siin otseselt tingivat kõneviisi. Viimast õigustab lause alguses seisev tingimuslik εἰ – «kui» –, ent salmi esimese poole võib tõlkida ka teisiti: «[Niipea,] kui te olete ära tundnud minu, tunnete te ära ka Isa.»

Nüüd – ἀπ’ ἄρτι – «nüüdsest peale».²⁰

Olete Teda näinud – ἐώρακατε αὐτόν – kuigi sarnaselt sõnale εἶδω tähendab ka sõna ὄραω ülekantult «[ära] tundma», «mõistma» – on selle esmaseks tähenduseks «[silmadega, s.t füüsiliselt] nägema».²¹

Sisuline analüüs

Johannese evangeeliumi neljateistkümnenda peatüki alguses seisvate Jeesuse sõnade mõistmiseks tuleb heita pilk vahetult eelnevale, aga ka veidi varem Jeesuse poolt öeldule, eriti Tema järgimise kontekstis.

Eelnev, kolmeteistkümnend peatükk lõpeb Jeesuse ja Peetruse kahekõnega: «Siimon Peetrus küsis Temalt: «Issand, kuhu Sa lähed?» Jeesus vastas: «Kuhu mina lähen, sinna ei saa sina mulle praegu järgneda, aga sa järgned hiljem.» Peetrus ütles Talle: «Issand, miks ma siis praegu ei saa Sulle järgneda? Ma annan oma elu Sinu eest.» Jeesus vastas: «Kas sina annad oma elu minu eest? Tõesti, tõesti, ma ütlen sulle, kukk ei laula enne, kui sina oled mind juba kolm korda salanud.»» (Jh 13:36–38)

Veel enne seda oli Jeesus jahmatanud jüngreid sõnadega «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, üks teie seast reedab minu» (Jh 13:21), kusjuures siin kasutatakse Jeesuse enda kohta sama sõna *ταράσσω* – «mures olema», «ehmunud/hirmunud olema», «segaduses olema» –, millega Ta Jh 14:1 pöördub jüngrite poole: *ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι* – «Seda öelnud, *võpatas* Jeesus vaimus...»

Niisiis on neljateistkümnenda peatüki, eriti selle alguse, kontekstiks jüngrite hingeline segadus, võib-olla ka hirm, ning suutmatuse püsida, Jeesusele ustavaks jääda. Mitte kõik neist ei reeda või ei salga Teda, aga ühelgi nende hulgast ei ole ka millegagi kiidelda: «Te hakkate mind otsima, ja nagu ma ütlesin juutidele: «Kuhu mina lähen, sinna ei saa teie tulla», nii ütlen ma praegu ka teile.» (Jh 13:33) Nad ei ole selleks võimelised: οὐ δύνασθε – «te ei suuda».

Sisuliselt on see sama, mida Jeesus ütleb veidi hiljem Filippusele: «Nii kaua aega olen ma teie juures, ja sa ei ole mind veel ära tundnud, Filippus?» (Jh 14:9) Jüngrid ei ole veel valmis ega suutelised – hoolimata sellest, et Jeesus on juba nii kaua nendega olnud – Teda ja seetõttu ka Isa tõeliselt ära tundma.

²⁰ 1739. aasta Piiblis: «sest aiaast»; 1968. aasta piiblitõlkes: «sellest ajast»; 1989. aasta Uues Testamendis «juba praegu».

²¹ Vrd Jh 14:9: «Kes on näinud mind, see on näinud Isa.» ja 1Jh 1:1: «Mis algusest peale on olnud, mida me oleme kuulnud, mida me oleme oma silmaga näinud...»

Sõna *ταράσσω* kasutatakse Johannese evangeeliumis samas tähenduses veel paaril korral: «Kui nüüd Jeesus nägi teda ja temaga kaasa tulnud juute nutmas, ärritus Ta vaimus ja *vōpatas*.» (Jh 11:33) – «Nüüd on mu hing *ehmunud*.» (Jh 12:27) – «Teie süda ärgu *ehmugu* ega mingu araks!» (Jh 14:27)

Kahel esimesel juhul on tegemist mitte niivõrd sellega, et Jeesus oleks olnud ehmunud, kuivõrd reaktsiooniga, mis kõneleb äratundmisest, et need, kes on Tema ümber, ei ole valmis või suutelised ei Temasse uskuma ega Teda järgima. Niisiis peegeldab Jeesuse «ehmatus» pigem tema jüngrite «ehmunud», segaduses, ebakindlat olemist.

Neljateistkümnendas peatükis vastandab Jeesus sellele «ehmatusele» või hingelisele segadusele – mis tuleneb jüngrite taipamatusest ja eeskätt nende endi ebausaldusväarsusest – Tema ja Jumala usaldamisel rajaneva rahu ja julguse. Ta ei ütle mitte lihtsalt: «Teie süda ärgu ehmu!»; vaid «Teie süda ärgu ehmu! Uskuge Jumalasse ja uskuge minusse!»

See tähendab, et siin ei ole tegemist mitte naiivse optimismi või jüngritele n-ö hingelise suhkruvee pakkumisega, vaid ainsa tõelise väljapääsu näitamisega neid kimbutavast ja viimaks paratamatult enda alla matvast murest või koguni masendusest ja hingeahastusest, mille lähtepunktiks on äratundmisele jõudmine omaenda lootusetus nõtruses ja küündimatuses.²²

Ainus väljapääs, ainus tee on loobuda lootmast iseendale ning panna kogu oma usaldus Jeesusele ja seeläbi Jumalale, Tema Isale, kelle «majas on palju eluasemeid», s.t kelle juures ainsana on võimalik püsima jääda.²³

Jeesuse sõnad «Kui see nõnda ei oleks, kas ma siis oleksin teile öelnud, et ma lähen teile aset valmistama?» tekitavad küsimuse, kus ja millal Ta on midagi niisugust oma jüngritele ütelnud. On raske uskuda, et siin oleks peetud silmas vaid hetk varem, eelmises lauses öeldut. Seepärast võiks kaaluda teist tõlkevarianti: «Kui see nõnda ei oleks, siis ma oleksin seda teile öelnud! Ma lähen teile aset valmistama.» (1989. aasta Uue Testamendi järgi) See tähendab: kui see, et ainus väljapääs, ainus lootus on usk Jeesusesse ja Jumalasse, ja et Tema peale võib alati kindel olla, ei vastaks tõe, küllap Ta siis oleks sedagi oma jüngritele ütelnud.²⁴

²² Seda maksimalistlikku meeleheidet väljendab suurepäraselt Peetruse reaktsioon Jeesuse sõnadele, et «kui mina sind ei pese, siis ei ole sul osa minuga». – Peetrus vastas seepeale: «Issand, ära siis pese üksnes mu jalgu, vaid ka käsi ja pead!» (Jh 13:8j)

²³ Vt keelelist märkust sõna «eluase» kohta.

²⁴ Iseenesest on tegemist muidugi oksüümoroniga, kuna kui Jeesus ei väärriks täit usaldust, siis ei oleks midagi väärt ei Tema üht- ega teistpidi kinnitused.

Jeesus ei kuluta aega enda tõestamisele, vaid jätkab täie enesestmõistetavusega: «Kui ma olen läinud ja teile aseme valmistanud, tulen ma jälle tagasi ja võtan teid kaasa enese juurde, et teiegi oleksite seal, kus olen mina.»

Peatselt järgnevaid sõnu silmas pidades ei tundu – erinevalt paljude kommentaatorite seisukohast – veenvana arvamus, nagu peaks Jeesus siin silmas eeskätt oma taastulekut viimsel päeval ja sellele järgnevat surnute ülestõusmist (või usus lahkunud hingede jõudmist taevasse pärast surma). Pigem kõneleb Jeesus sellest, mis on või vähemalt võib olla jüngerite jaoks reaalsus «nüüd», «juba praegu».

Jah, Ta läheb ära, ja see äraminemine täidab Tema jüngerite südamed mõneks ajaks senisest veelgi suurema segaduse ja rängema hirmuga, ent Ta tuleb tagasi selleks, et jääda ja et need, kes jäävad Temaga ja Temasse, kes Temasse ja Jumalasse usuvad, Teda ja Ta Isa jäägitult usaldavad, võiksid jääda Temas ka kindlaks ja püsima: «...et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:31)

Tee sellesse jäävasse ligiolusse peaks olema jüngeritele teada. Nad on seda näinud, see on olnud kogu aeg otse nende silme ees, sest Tema ise, Jeesus, ongi see tee. See on täpselt sama, mida Ta vastab mõni hetk hiljem Filippusele: «Kes on näinud mind, see on näinud Isa!» (Jh 14:9)

Kui Jeesus ütleb, et Tema on «tee ja tõde ja elu», siis Ta mitte ei kutsu oma jüngerid tõe poole püüdlema, neile kätte näidatud teed mööda käima ega tõelist või igavest elu otsima, vaid kinnitab, et Tema ongi see. Et Temas ongi kogu elu ja olemise täius.²⁵ Sellest tunnistab ka väljend «Mina Olen», nagu ka sõnad: «Mina ja Isa oleme üks.» (Jh 10:30), mis veidi teisel kujul korduvad Jeesuse ülempreesterlikus palves (Jh 17:22).

Jeesus ei ole mitte [niivõrd] tee, mida mööda keegi peab alles minema (praegu või tulevikus) Isa juurde, vaid [eeskätt] tee, mida mööda Jumal on juba tulnud inimeste juurde. Või õigemini: kelles Jumal on saanud inimeseks, nii et Tema isikus on Jumal ja inimene jäädavalt ja lahutamatult ühendatud ning sõna otseses mõttes silmaga nähtavaks saanud (vt viimast keelelist märkust).

Nagu ennist märgitud, tuleb Jeesuse sõnu mõista Tema järgimise kontekstis. See tähendab, et neid ei saa rakendada ainult Jeesuse «äraminemisest», s.t Tema kannatustest ja surmast tingitud «ehmumise» puhul, vaid Jeesus julgustab oma jüngerid millekski märksa enamaks, mis on «nüüdsest peale» sündimas ja nende elus igapäevaseks reaalsuseks saamas.

²⁵ Võiksime öelda, et Jeesus on nii tee kui päralejõudmine – viimast ka tunnetuslikus mõttes, s.t taipamist tähistava idioomina.

«Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija,» oli Jeesus öelnud Jeruusalemma saabumisel (Jh 12:26). Pärast oma surnuist ülestõusmist ütles Ta jüngritele, neid ühtaegu nii julgustades kui kainestades: «Rahu teile! Nõnda nagu Isa on läkitanud minu, nõnda saadan ka mina teid.» (Jh 20:21) Kui lisame siia Peetrusele öeldud sõnad, millega Jeesus «vihjas, missuguse surmaga Peetrus pidi Jumalat austama» (vrd Jh 21:18j), siis näeme, et jüngrid ei vajanud rahustamist ja kinnitamist mitte ainult kesk väljastpoolt tulevaid ohte ja tagakiusamist, vaid võib-olla veelgi enam seesmise ebakindluse ja ustavusetuse vastu.

Kahtlemata tuleb pidada meeles sedagi, et kuigi Jeesuse sõnad Johannese evangeeliumi neljateistkümnendas peatükis ja sellele järgnevates peatükkides on mõeldud eeskätt julgustuse ja kinnitusena, on neil ka äärmiselt oluline õpetuslik sisu: Jeesus tõepoolest ongi kehastunud tõde ja elu ning ainus mõeldav tee Isa juurde. See ei saa olla kuidagi teisiti, kui võtame tõsiselt tunnistust, et Ta on inimeseks saanud Jumal ise.

Jeesusesse uskumine, Tema nägemine, Tema tundmine ongi uskumine Jumalasse, Jumala nägemine ja Jumala tundmine. Ning Temast lahti ütlemine või loobumine on lahti ütlemine ja loobumine nii Jumalast kui ka tõest ja elust, sest Jumal on tõde ja elu.

Jutluseks

Ülestõusmisaja neljas pühapäev kannab ladinakeelset nime *Jubilate* – «Hõisake». Nime aluseks on pühapäeva missa vanakiriklik algussalm Ps 66:1j: «Hõisake Jumalale, kõik ilmamaa, halleluuja. Ülistage mängides Tema nime au, halleluuja. Andke Temale au ja kiitust, halleluuja, halleluuja, halleluuja.»

Pühapäeva vanakiriklikuks Evangeeliumiks (Jh 16:16–22) on Jeesuse julgustavad hüvastijätusõnad jüngritele õhtul enne kannatamist ja surma, mis algavad töötusega: «Veel pisut aega, ja te ei näe mind enam, ja taas pisut aega, ja te näete mind jälle.» EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi loetakse seda Evangeeliumi esimesel lugemisaastal.

Kirikukäsiraamatu lugemiskava kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (5Ms 30:19–20) on Moosese hüvastijätukõne lõpul seisev üleskutse Iisraeli lastele jääda ustavaks Issandale ja Tema Seadusele ning nõnda valida surma ja hukatuse asemel elu ja õnnistus.

Kolmanda lugemisaasta Epistel (Hb 11:2.13–19) on lõik Heebrea kirja 11. peatükist, kus ülistatakse Vana Testamendi usukangelasi. Konkreetse Epistli keskseks sõnumiks ei ole aga mitte niivõrd inimeste usk, kuivõrd neile usu läbi kingitud igavene tulevikulootus, mis on saanud tõeks Kristuses ning teostub nüüd nendes, kes Temasse usuvad.

Ülestõusmisaja neljanda pühapäeva kolmanda lugemisaasta Evangeelium on eeskätt julgustus neile, kes oma nõtrust ja küündimatust tundes võivad sattuda segadusse ning kaotada lootuse ja võib-olla isegi selge usulise orientiiri. Ehk veidi lihtsustatult öeldes on Jeesuse sõnum siin, et usaldada ei tule mitte ennast, vaid Teda, ja et Teda silme ees hoides ei ole võimalik kaotada orientiiri, kuna see, kes usub Temasse, usub Jumalasse, kes tunneb Teda, tunneb Jumalat, ja kes näeb Teda, näeb Jumalat ning tal on osa nii tõest kui elust.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Viimasel õhtusöömaajal oli Jeesuse jüngritel rohkesti põhjust segaduseks, hirmuks ja mureks tuleviku ees: Jeesus tõi väga selgelt esile nende nõtruse ja ebausaldusvääruse, isegi reetlikkusega. Kuigi see käis eeskätt Juuda ja Peetruse kohta, ei jätnud see kindlasti puudutamata ka teisi jüngreid. Neile kõigile sai täiesti selgeks, et neil ei ole mitte millegagi kiidelda, ja kui nad peaksid lootma iseendale, siis ei oleks nende tulevikuväljavaated – pidades silmas nii Jeruusalemmas valitsenud õhkkonda kui kõike seda, mida Jeesus oli juba rääkinud Teda ees ootavatest kannatustest ja surmast – kuigi rõõmustavad.
2. Jeesus ei paku jüngritele mingit naiivsel optimismil rajanevat «eneseabi», vaid näitab neile ainsa mõeldava väljapääsu nii tolle hetke kui igast mõeldavast ahistusest: selleks on usk Temasse (ja seeläbi Jumalasse) ning enda usaldamine Tema (ja seeläbi Jumala) kätte. Jumala juures pole mitte lihtsalt «palju eluasemeid», vaid Jumal ongi ainus püsiv ja kindel «eluase» – väljaspool Teda ega ilma Temata pole mingit pääsemist ega püsimist. See on sama, mida ütles hiljem Ateenas apostel Paulus: «Tema sees elame ja liigume ja oleme» (Ap 17:28), ja see ei tähenda ei Pauluse ega Jeesuse jaoks mitte, et «lõppude lõpuks pole vahet, sest kõik elavad Jumalas», vaid vastupidi, vahe on määratult suur ning tegemist on elu ja surma küsimusega: me kas elame Jumalas või me ei ela üldse.
3. Ainus tee Isa juurde on Jeesus. Tema on tee ja tõde ja elu, sest Ta on inimeseks saanud Jumal. Mingit teist teed ei ole, nagu ei ole ka mingit võimalust mitte kohtuda Jeesuses Jumalaga. Kes näeb Jeesust, näeb Jumalat; kes tunneb Jeesust, tunneb Jumalat; kes usub Jeesusesse, usub Jumalasse. Kes Temast loobub, loobub Jumalast. Aga kes usub Temasse, see on leidnud nii Jumala kui igavese elu ja tõe.